# QIZAMIQ KASALLIGINING EPIDEMIOLOGIYASI VA EMLASHNING PROFILAKTIK AHAMIYATI

Maxmudova Lola Baxromovna
Samarqand davlat tibbiyot universiteti,
“Epidemiologiya” kafedrasi dotsenti
Muzrobov Alisher Boliqul o‘g‘li
Samarqand davlat tibbiyot universiteti,
“Epidemiologiya” kafedrasi 2-bosqich magistri

**Annotatsiya**: Qizamiq — virus sabab bo‘ladigan, havo orqali yuqadigan va juda yuqumli kasallik. Maqolada qizamiqning infeksiya manbai, yuqish yo‘li, kasallikka moyil guruhlar, asosiy klinik belgilari va ehtimoliy asoratlari bayon etiladi. Shuningdek, qizamiqqa qarshi emlashning kasallik va uning og‘ir oqibatlarini kamaytirishdagi ahamiyati, ikki dozali immunizatsiya, epidemiologik kuzatuv hamda kasallik o‘chog‘ida amalga oshiriladigan profilaktik choralar ko‘rib chiqiladi. Maqolaning maqsadi — qizamiq profilaktikasida emlash va epidemiologik nazoratning o‘rnini yoritish.

**Kalit so‘zlar:** qizamiq, epidemiologiya, emlash, immunizatsiya, vaksina, epidemiologik kuzatuv, profilaktika.

# ЭПИДЕМИОЛОГИЯ КОРИ И ПРОФИЛАКТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ВАКЦИНАЦИИ

Махмудова Лола Бахромовна
Доцент кафедры «Эпидемиология» Самаркандского
государственного медицинского университета
Музробов Алишер Боликул угли
Магистрант 2-го курса кафедры «Эпидемиология»
Самаркандского государственного медицинского университета.

**Аннотация:** Корь — высококонтагиозное вирусное заболевание, передающееся преимущественно воздушным путём. В статье описаны источник инфекции, механизм передачи, группы повышенного риска, основные клинические проявления и возможные осложнения кори. Рассматриваются значение вакцинации для предупреждения заболевания и его тяжёлых последствий, роль двухдозовой иммунизации, эпидемиологического надзора и профилактических мероприятий в очаге инфекции. Цель статьи — осветить значение вакцинации и эпидемиологического надзора в профилактике кори.

**Ключевые слова:** корь, эпидемиология, вакцинация, иммунизация, вакцина, эпидемиологический надзор, профилактика.

## MEASLES EPIDEMIOLOGY AND THE PREVENTIVE IMPORTANCE OF VACCINATION

Lola Bakhromovna Makhmudova
Associate Professor, Department of Epidemiology,
Samarkand State Medical University
Alisher Bolikul ugli Muzrobov
2nd-year Master's student at the Department of Epidemiology,
Samarkand State Medical University.

**Abstract**: Measles is a highly contagious viral disease transmitted mainly through the air. This article describes the source of infection, mode of transmission, groups at increased risk, main clinical features and possible complications. It also discusses the role of vaccination in preventing measles and its severe outcomes, the importance of a two-dose immunization schedule, epidemiological surveillance and preventive measures in outbreak settings. The aim of the article is to explain the importance of vaccination and epidemiological surveillance in measles prevention.

**Keywords:** measles, epidemiology, vaccination, immunization, vaccine, epidemiological surveillance, prevention.

Qizamiq — qizamiq virusi keltirib chiqaradigan o‘tkir yuqumli kasallik. U asosan nafas yo‘llari ajralmalari va virus saqlagan havo orqali tarqaladi. Kasallikning dastlabki belgilari odatda isitma, yo‘tal, burun oqishi va ko‘zlarning qizarishidan iborat bo‘ladi. Bir necha kundan so‘ng terida toshma paydo bo‘lib, ko‘pincha yuz va bosh sohasidan tanaga tarqaladi. Qizamiq ayrim bemorlarda pnevmoniya, o‘rta quloq yallig‘lanishi, kuchli diareya, suvsizlanish yoki ensefalit kabi asoratlarni keltirib chiqarishi mumkin

Qizamiqning oldini olishda eng samarali chora — milliy emlash taqvimiga muvofiq vaksinaning zarur dozalarini o‘z vaqtida olish. Emlash nafaqat emlangan shaxsni himoya qiladi, balki jamoada virus tarqalish ehtimolini ham kamaytiradi. Emlash qamrovi pasayganida yoki emlanmagan guruhlar to‘planganida kasallikning qayta tarqalish xavfi ortadi

Qizamiqning asosiy epidemiologik xususiyatlarini yoritish va kasallikning oldini olishda emlash, epidemiologik kuzatuv hamda sanitariya-ma’rifiy ishlarning ahamiyatini ko‘rsatish.

Infeksiya manbai — qizamiq bilan kasallangan odam. Virus yo‘talish, aksirish va nafas olish paytida ajraladigan mayda zarrachalar orqali tarqaladi. Virus yopiq xonadagi havoda kasallangan shaxs xonani tark etganidan keyin ham ma’lum vaqt saqlanishi mumkin. Bemor toshma paydo bo‘lishidan taxminan to‘rt kun oldin va toshma boshlanganidan keyin to‘rt kungacha yuqumli hisoblanadi [1].

Yashirin davr ko‘pincha 10–14 kunni tashkil etadi, biroq alomatlar paydo bo‘lish vaqti o‘zgarishi mumkin. Dastlab isitma, yo‘tal, burun oqishi va kon’yunktivit kuzatiladi. Ayrim hollarda og‘iz shilliq qavatida mayda oq dog‘lar paydo bo‘ladi. Keyinchalik toshma yuzdan boshlanib, tana va qo‘l-oyoqlarga tarqalishi mumkin. Faqat belgilar asosida yakuniy xulosa chiqarish to‘g‘ri emas: qizamiqqa shubha tug‘ilganda tibbiyot muassasasiga oldindan telefon orqali xabar berish va mutaxassis ko‘rsatmalariga rioya qilish lozim.

Qizamiqqa qarshi immuniteti bo‘lmagan shaxslar kasallikka moyil bo‘ladi. Emlanmagan bolalar, emlash dozalarini to‘liq olmaganlar va immuniteti susaygan

ayrim shaxslar og‘ir kasallanish xavfiga ega. Bolalar bog‘chalari, maktablar, tibbiyot muassasalari va boshqa gavjum yopiq joylarda kasallik bir kishidan ko‘plab odamlarga yuqishi mumkin. Shu sababli emlash holatini tekshirish, kasallikni erta aniqlash va o‘z vaqtida xabar berish epidemiologik nazoratning muhim qismidir. Qizamiq holatlarini muntazam qayd etish va tahlil qilish kasallik ko‘payayotgan hududlarni aniqlashga yordam beradi. Kasallik qayd etilganda tegishli sog‘liqni saqlash organlari epidemiologik tekshiruv o‘tkazadi, bemor bilan aloqada bo‘lgan shaxslarni aniqlaydi va ularning emlash holatini baholaydi. Aniq vaziyatga qarab laborator tekshiruvlar va profilaktik choralar amaldagi milliy tartiblar asosida belgilanadi. Hudud yoki yil bo‘yicha statistik raqamlarni keltirishda manba, hisobot davri va ma’lumot yangilangan sanani ko‘rsatish zarur.

Qizamiqqa qarshi vaksina kasallikning oldini olishning eng samarali vositasidir. Ikki dozali emlash jadvali ko‘plab mamlakatlarda qo‘llanadi, chunki birinchi dozadan keyin barcha emlanganlarda ham yetarli himoya shakllanmaydi. Ikkinchi doza birinchi dozadan keyin immunitet hosil bo‘lmagan shaxslarni ham himoya qilish imkonini oshiradi. Vaksinani qaysi yoshda va qaysi oraliqda olish milliy emlash taqvimiga bog‘liq; shuning uchun bolaning emlash holatini oilaviy poliklinika yoki emlash xonasida tekshirtirish kerak.

Aholi darajasida emlash qamrovining yuqori bo‘lishi virusning tarqalishini cheklaydi va epidemiyalar xavfini kamaytiradi. JSST qizamiq epidemiyalarining oldini olish uchun har bir jamoada ikki dozali emlash qamrovini kamida 95 foizga yetkazish muhimligini ta’kidlaydi. Umumiy qamrov ko‘rsatkichi bilan birga ayrim mahalla, maktab yoki boshqa guruhlarda emlanmagan shaxslar to‘planib qolmaganini ham aniqlash kerak.

Qizamiqqa shubha qilingan holat aniqlanganda tibbiyot xodimlariga tezda murojaat qilish va tibbiyot muassasasiga borishdan oldin telefon orqali xabar berish lozim. Bu boshqa bemorlar va xodimlarga infeksiya yuqish xavfini kamaytirishga yordam beradi. Tegishli mutaxassislar bemorni baholaydi, zarur tekshiruvlarni tashkil

etadi va belgilangan tartibda xabar beradi. Bemor bilan aloqada bo‘lgan shaxslarning emlash tarixi aniqlanadi; keyingi choralar amaldagi milliy ko‘rsatmalar va tibbiy tavsiyalar asosida belgilanadi.

Qizamiq yuqori yuqumli kasallik bo‘lib, emlash qamrovidagi bo‘shliqlar mavjud bo‘lsa, jamoada tez tarqalishi mumkin. Kasallik profilaktikasining asosiy yo‘nalishlari — milliy taqvim bo‘yicha emlash, emlanmagan shaxslarni aniqlash, kasallik holatlarini erta aniqlash, epidemiologik tekshiruv va aholini xabardor qilish. Ushbu choralarni uzluksiz amalga oshirish qizamiq bilan kasallanish va uning og‘ir asoratlari xavfini kamaytirishga xizmat qiladi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Measles vaccines: WHO position paper – April 2017 // Weekly Epidemiological Record. – 2017. – Vol. 92, No. 17. – P. 205–227.

2. World Health Organization. Measles Outbreak Guide. – Geneva: WHO, 2022. – 96 p. – ISBN 978-92-4-005207-9.

3. World Health Organization. Measles: Surveillance standards for vaccine-preventable diseases. – 2nd ed. – Geneva: WHO, 2018.

4. World Health Organization. What you need to know about measles [Electronic resource]. – 2024. – URL: https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/what-you-need-to-know-about-measles.

5. UNICEF Uzbekistan. Immunization [Electronic resource]. – URL: https://www.unicef.org/uzbekistan/en/immunization.

6. Centers for Disease Control and Prevention. Measles: For Public Health Professionals [Electronic resource]. – 2026. – URL: https://www.cdc.gov/measles/php/guidance/.

7. World Health Organization. Measles [Electronic resource]. – 2026. – URL: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/measles.